

SPONTAAN ENGAGEMENT IS DE TREND

Moeder, waarom geven wij?

GOEDE DOELLEN ALS **MUSIC FOR LIFE** EN **KOM OP TEGEN KANKER** HALEN JAAR
NA JAAR RECORDOPBRENGSTEN. SINDS 2012 POPPEN IN HET HELE LAND
GEEFPLEINEN OP. SOCIALE ONDERNEMINGEN WINNEN VELD. ONDANKS DE CRISIS
LIJKEN WE MEER DAN OOI BEKOMMERD OM MEDEMENSEN IN NOOD.

DOOR CATHÉRINE ONGENAE.

Het was half oktober 2012, en plots was het daar: het *geefplein*. Uit het niets verscheen op de Antwerpse Groenplaats een kraampje waar mensen gratis soep konden afhalen. Een impromptu idee van schrijver **Jeroen Olyslaegers**, zijn vrouw **Nikkie Van Lierop** en hun vriendin **Patsy Van Der Parre**. “Een spontane ingeving”, zegt Jeroen Olyslaegers. “De armoedecijfers in Antwerpen waren net bekendgemaakt, we waren geschokt.” **Volgens die cijfers leeft meer dan 20% van de Antwerpenaren in armoede. 22,6% van de kinderen wordt in armoede geboren.** “We wilden iets doen”, vertelt Olyslaegers. “Omdat *Occupy Antwerp* wekelijks actievoerde op de Groenplaats, hebben we daar onze kar aan gehangen. Tweeëntwintig weken lang, tot maart, serveerden we liters en liters verse soep. Steeds meer mensen kwamen vragen of ze konden helpen. Ze brachten verse groenten, of bakten cake. Sommigen kwamen hun deel afleveren en verdwenen weer, anderen bleven hangen en maakten een prajje. Zo zijn, zonder dat we daar lang en diep over moesten nadenken of vergaderen, de geefpleinen ontstaan.”

VAN GEEFPLEIN TOT FREEGO

“Geefpleinen zijn geen goed doel”, benadrukt Olyslaegers. “Ik zie ze meer als een middel om mensen samen te brengen. Plots doken er mensen op die zich voordien nog nooit hadden geëngageerd. De daad van het geven is bevrijdend, maar wat voor mij telde, was het bewustzijn. Wie kwam helpen en met ons een glas dronk, had het gevoel deel uit te maken van een geheel. Ik noem het *mamaganda* in plaats van propaganda: voor elkaar zorgen, het gevoel hebben één te zijn, die warme verbinding koesteren en op die manier het geefpotentieel van ieder-

een proberen aan te spreken. Wat de doorslag gaf, is dat we het de hele winter zijn blijven doen. Die vele zaterdagen waren nodig om de boodschap te laten doordringen. Zo werd het geefpleinzaadje geplant en ik denk dat het heeft gewerkt. Intussen moeten we zelf geen geefpleinen meer organiseren, overal in Vlaanderen hebben andere mensen het overgenomen.” Zo veel is waar: Googel ‘geefplein’ en ze duiken op, van Oostende tot Leuven.

Een van die helpende handen was de Gentse natuurarts **Stefan Mintiens**. Zodra hij hoorde over het kraampje op de Groenplaats in Antwerpen, leverde hij geregeld een tiental liter soep. Mintiens is tevens de man die deze winter startte met **Freego**, een ijskast die aan zijn voordeur staat en die hij dagelijks vult met potjes soep en maaltijden die mensen gratis mogen meenemen. “De ijskast is op het einde van de dag altijd leeg”, aldus de weldoener. Freego vervangt de wekelijkse soepbedeling die Mintiens twee winters lang hield in Gent. Op een bakfiets reed hij door het centrum van Gent, en deelde hij verse soep uit aan daklozen. Ook organiseert hij jaarlijks een kerstfeest voor kansarmen. Waarom hij dat doet? “Waarom niet?”, is zijn antwoord. “Ik vind het niet meer dan normaal dat mensen zich bekommeren om hun medemens. Mijn grootmoeder deed dat ook al. Mensen denken soms dat ze op hun eentje geen verschil kunnen maken. Maar dat kun je wel. Het is zelfs gemakkelijk. **Wat voor mij weinig tijd en moeite kost, maakt voor iemand anders een groot verschil. Bovendien is het leven leuker als je solidair bent.**”

Al beaamt de natuurarts wel dat hij met zijn actie ook een andere filosofie uitdraagt. “Elke student die een pot soep uit de Freego haalt, eet op dat moment geen rommel uit een pakje”, zegt Mintiens. “Het is dus ook een manier om gezonde voeding te promoten. Bovendien neem ik op die manier ook standpunt in tegen verspilling. En blijkbaar inspireert dat: er is intussen een restaurant dat heeft beslist om de dag voor sluiting de overschotten weg te schenken in plaats van weg te gooien.” ▶

STEFAN MINTIENS,
BEDENKER VAN DE
WEGGEEFIJSKAST

Mensen denken dat ze op hun eentje geen verschil kunnen maken. Maar dat kun je wel. Het is zelfs gemakkelijk

FOCUS OP EMPATHIE EN ALTRUÏSME

De geefpleinen sluiten perfect aan bij de tendens van positief activisme in onze samenleving. Mensen ontdekken opnieuw de voordelen van coöperatieven en deeleconomieën, van ambachtelijkheid, van burgerinitiatieven als *repair cafés* en *guerrilla gardening*. “De kracht van *grassrootbewegingen* is verbeelding”, zegt Olyslaegers. “Ze zijn tijdelijk, veranderlijk, maar ook one-on-one. Ze drijven op gemeenschapszin. Want waarom zorgen mensen voor elkaar? Omdat ze daar gelukkiger van worden. Dat is zelfs wetenschappelijk aangetoond. Onderzoek toont aan dat wie zich altruïstisch opstelt, minder ziek is en zich beter in zijn vel voelt.”

De auteur merkt op dat steeds meer wetenschappers zich op empathie en altruïsme focussen als tegenreactie op het egoïsme. “Ooit groeide de overtuiging dat egoïsme tot de psyche van de mens behoort, dat het bij wijze van spreken in onze genen zit om alleen aan onszelf te denken. Als vanzelfsprekend hielden wetenschappers zich bezig met het verklaren van dat egoïsme. Het feit dat er steeds meer onderzoek naar empathie komt, toont dat de behoefte eraan toeneemt.”

Cijfers lijken de sociaal bewogen auteur gelijk te geven. De laatste editie van **Music for Life** bracht 2,7 miljoen euro op. Een permanente actie zoals **Kom op tegen Kanker** haalde in de periode 2012-2013 maar liefst 20.403.464 euro binnen. Beide fundraisings worden gerealiseerd door een massa mensen die zich onbaatzuchtig inzetten en acties organiseren ten voordele van het goede doel.

Dat vrijwilligerswerk en filantropie in een opwaartse spiraal zitten, blijkt uit de verslagen van VRIND, de Vlaamse regionale indicatoren. **Volgens deze telling deed in 2013 een vijfde van de Vlamingen maandelijks aan vrijwilligerswerk.** Het aandeel vrijwilligers nam het laatste decennium sterk toe, al staat daar tegenover dat het aantal uren dat men wekelijks besteedt aan het werk is teruggevallen. Eva

Hambach, directeur van het **Vlaams Steunpunt Vrijwilligerswerk**, noemt vrijwilligers de onzichtbare lijm van de samenleving, maar ze stelt vast dat het engagement van vrijwilligers verandert. “Organisaties vinden bijvoorbeeld moeilijker mensen om aan fondsenwerving te doen. Vrijwilligers zijn kritischer geworden, houden niet van engagement op lange termijn: ze zullen sneller voor losse projecten kiezen. Ze hebben minder tijd en willen leuk werk doen. Het is niet zo dat jongeren moeilijker warm te maken zijn om zich in te zetten voor een maatschappelijk doel, maar je moet hen anders motiveren. Voor jonge mensen is het bijvoorbeeld belangrijk dat ze de verworven competenties later op hun cv kunnen zetten. Het moet hen buiten een goed gevoel nog iets opleveren. Anderzijds zie je ook dat jongeren zelf naar andere methodes zoeken. Ze ontwikkelen bijvoorbeeld apps om het publiek te bereiken.”

WHAT'S IN IT VOOR DE VRIJWILLIGER?

Het succes van initiatieven als Music for Life of burgerjournalistiek toont volgens Hambach dat er een vast kapitaal is aan mensen die zich willen inzetten voor een goed doel, of die er aan willen schenken. Maar hoe groot die koek ook is, er zijn veel goede doelen die er een stukje van willen. “Veel organisaties vissen in dezelfde vijver”, beaamt Hambach. “Maar ik ben ervan overtuigd dat die vijver ruimer wordt als je het anders aanpakt. Jonge mensen moet je lokken met een aantrekkelijk en sexy project. Ze willen resultaten boeken en zien dat hun inzet wordt gewaardeerd. Voor jongeren moet het plezierig zijn, dan houden ze het vol. Want ook al gaat vrijwilligerswerk over engagement en altruïsme, uiteindelijk doen ook veel mensen het voor de sociale contacten en het groepsgevoel.”

Ook de **Koning Boudewijnstichting**, de organisatie die 550 fondsen van goede doelen beheert (waaronder Music for Life), heeft een goed oog in de gemeenschapszin van de gemiddelde Belg. Afgelopen jaar stelde men op de **Dag van de Filantropie** de barometer van de filantropie in België voor. Een van de conclusies na een bevraging van 1.000 Belgen is dat mensen ondanks het slechte economische klimaat niet minder, maar meer geven aan goede doelen. Men noteerde weliswaar een terugval van giften in 2011, maar dat heeft zich intussen hersteld. Het onderzoek peilde ook naar de motivering. Zeven ondervraagden op de tien geven omdat ze willen bijdragen tot een betere wereld. Daarin speelt de persoonlijke keuze een grote rol: men geeft het liefst aan een project dat na aan het hart ligt. Op de eerste plaats is dat ‘Gezondheid en medisch onderzoek’, dus projecten als Kom op tegen Kanker en fondsenwerving voor onderzoek naar ziektes (39%). Daarna volgen ‘Hulp aan minderbedeelden’ (21%), dus bestrijding van armoede, en ‘Humanitaire acties’ (18%), zoals de steun aan natuur-rampgebieden. ‘Kwaliteitsonderwijs’ (11%) en ‘Milieu en duurzame ontwikkeling’ (6%) zijn duidelijk minder populaire doelen.

“Filantropie zit in de lift omdat men geen

JEROEN OLYSLAEGERS, MEDEOPRICHTER VAN HET GEEFFLEIN

‘Waarom zorgen mensen voor elkaar? Omdat ze daar gelukkiger van worden. Dat is wetenschappelijk aangetoond’

Jongeren zijn te porren voor het goede doel, maar willen de verworven competenties wél op hun cv kunnen zetten'

zin meer heeft om te wachten tot de overheid iets doet aan het probleem dat hen raakt. Men wil zelf iets ondernemen", verduidelijkt **Josse Abrahams**. De woordvoerder van de Koning Boudewijnstichting stelt dat mensen met plezier hun steentje bijdragen om de wereld te veranderen, maar dat ze dat het liefst op maat doen. "Mensen willen het gevoel hebben dat ze zelf de vinger aan de pols houden."

NIEUWE FILANTROPIE: DUURZAAM EN WIN-WIN

In tegenstelling tot een overschrijvingsformulier invullen voor een grote organisatie als **Artsen zonder Grenzen** of **Unicef**, laat generositeit zich vandaag op een directere manier zien. Er duiken nieuwe vormen van filantropie op, waarbij de lijn tussen geveger en ontvanger korter wordt. Wat men bij de geefpleinen aan den lijve ervaart - het gevoel dat je samen het verschil maakt - vertaalt zich ook op andere niveaus. Een relatief nieuw fenomeen is bijvoorbeeld de sociale onderneming.

Social enterprises zijn bedrijven die hun maatschappelijke missie op de eerste plaats stellen en waarbij geld verdienen op de tweede plaats komt. Ze nemen een nieuwe plaats in tussen commerciële bedrijven en liefdadigheidsinstellingen. **SAMMAN** is zo'n onderneming die drie jaar geleden werd opgericht om goede doelen te versterken en in contact te brengen met bedrijven, families of privépersonen die willen helpen. Niet alleen geld, maar ook inzet van tijd, kennis, materialen en relaties spelen een rol. Het motto van **SAMMAN** is *SLOW Philanthropy*, waarbij **SLOW** de afkorting is voor Samen Langdurig Onderbouwd Werken. **Lieve Stappers**, een van de drijvende krachten achter **SAMMAN**, stond in de loop van haar carrière mee aan de wieg van verschillende organisaties, waaronder Child Focus. Ze kent de sector, en meent dat er nog veel onaangeroerd kapitaal is: "Het is vooral een kwestie om in te spelen op de nieuwe behoeftes en noden van filantropen", aldus Stappers.

Ze erkent dat mensen door de economische crisis twee keer nadenken voordat ze beslissen om een project financieel te steunen, maar dat maakt ook dat ze bewuster kiezen. Ook is er een duidelijke behoefte om lokale projecten te steunen. Een cluster van bedrijven rond één maatschappelijk project in hun omgeving bouwen, is niet alleen goed voor een groter gevoel van betrokkenheid, maar veroorzaakt ook een sneeuwbaaleffect, zegt Stappers. "Je smeedt onderling banden, wat de kans op een langere samenwerking en dus je sociale impact vergroot.

Zo brachten we een handvol firma's samen rond **Sint-Gerardus**, een school voor kinderen en jongeren met zware lichamelijke beperkingen in Diepenbeek. Onder meer **Carglass** en **SD Worx** steunen de school. Deze bedrijven laten hun werknemers deelnemen aan benefitacties voor de school (zogenoemd 'geleid vrijwilligerswerk', red.), maar werknemers mogen ook de handen uit de mouwen steken in de school én de relatie is wederkerig. De school maakt het bedrijf bijvoorbeeld wegwijs in hoe zij in hun tewerkstelling de oud-studenten kunnen inschakelen. Deze jongeren krijgen een kans, het bedrijf krijgt een maatschappelijk imago. Win-win voor beide."

Netwerken en gemeenschapszin kunnen hand in hand gaan, vindt Stappers. "Van een individuele passie maken we een collectieve ambitie. De warmte die dat creëert tussen de partijen, het gevoel samen aan iets te bouwen, biedt een meerwaarde. Tegelijkertijd professionalise-

ren we filantropie. Ook dat is nodig, want de overheid zal in de toekomst veel minder subsidiëren en verlangen dat goede doelen die rond hetzelfde thema werken onderling gaan samenwerken. Wil men bovendien aantrekkelijk zijn voor de nieuwe generatie gulle gevers, dan zal men als goed doel nog duidelijker moeten communiceren dat men het verschil maakt en met wie men samenwerkt. Een goed doel moet niet in de marge van de samenleving staan, maar er middenin."

DO GOOD, FEEL HAPPY

Iets goed doen voor een ander is de grootste bron van geluk, geen filantroop die daaraan twijfelt. De wetenschap lijkt dat te bevestigen. We nemen er even *The World Book of Happiness* bij, de verzameling van honderd onderzoeken naar geluk, samengesteld door **Leo Bormans**. "Zin en zingeving zijn belangrijk voor het geluksgevoel", zegt de Noorse hoogleraar **Reidulf G. Watten**. "Geluk is een neveneffect van naar een goed leven, dus naar een rechtvaardige maatschappij te streven", schrijft de Belgische filosoof **Philippe Van Parijs**. "Positief individueel maatschappelijk gedrag maakt ons geluk duurzaam", stelt de Roemeense socioloog **Sergiu Baltatescu**. En ook: "Altruïsme is cruciaal voor ons eigen geluk."

Empirisch onderzoek toont aan dat wie oprecht van andere mensen leert houden, zijn welbevinden altijd maximaliseert, zegt de Spaanse psycholoog **José Zaccagnini**. "Ken jezelf en pas dat toe op anderen. Probeer een leven op te bouwen waarin je doet waar je goed in bent om andermans levenskwaliteit te bevorderen." Volgens de Amerikaanse psycholoog **David Watson** zijn mensen sociale we- ▶

MATTHIEU RICARD,
FRANSE MONNIK

*'We zijn niet
allemaal
egoïsten. Da-
gelijks gedrag
van mensen
wijst erop dat
70% van wat
we doen
onder goede
daden valt'*

zens: "We zijn gelukkiger wanneer we verbonden zijn met andere mensen." En ook deze van de Italiaanse professor **Leonardo Becchetti** springt in het oog: "Zorgen voor andermans welzijn, zelfs wanneer we onszelf daarmee materieel benadelen, maakt ons gelukkiger dan wanneer we uitsluitend aan onszelf denken." Een rondvraag over levenshouding en waarden onder vrijwilligers (Vrind, 2011) bevestigt veel van deze stellingen. Het verslag heeft het over het unieke effect van vrijwilliger zijn. Vrijwilligers staan positiever en tevredener tegenover het leven. Ze zijn minder utilitaristisch: eigenbelang en persoonlijke positie staan bij hen niet centraal. Omdat vrijwilligers minder geneigd zijn eerst aan zichzelf te denken en meer op anderen zijn gericht, hebben ze meer vertrouwen in hun medemens. Men heeft het over sociaal kapitaal, en Vlaanderen scoort op dat vlak hoog in Europa.

VERBETER DE WERELD, BEGIN BIJ JEZELF

We worden met andere woorden beter van altruïsme en empathie. Dat beaamt ook de Nederlands-Amerikaanse primatoloog **Frans de Waal**, die onderzoek deed naar empathie bij mensapen. In zijn boek *Een tijd voor empathie* (2009) stelt hij dat voor elkaar zorgen net zo noodzakelijk is voor de overleving van de soort als weten waar het voedsel te vinden is. Niet alleen is empathie belangrijk om aan te voelen of het nageslacht iets nodig heeft, aldus De Waal. Ook is samenwerking levensnoodzakelijk, omdat het zorgt dat de groep gezond is, wat dan weer in ieders voordeel is. Eigenbelang speelt dus een rol bij altruïsme, en voor elkaar zorgen ligt in onze aard, zegt de primatoloog.

De Franse Tibetaanse monnik **Matthieu Ricard** gelooft dat altruïsme de vitale rode draad is om de economische, emotionele en ecologische problemen van onze tijd te counteren. Ricard is de Franse vertaler van de geschriften van de **dalai lama**, maar in een vorig leven was hij biochemicus. Ook al woont hij intussen al jaren op een torenkamer in een klooster van de Himalaya, hij weet van de wereld en volgt de wetenschap nog steeds op de voet. Fijn detail: de monnik wordt de gelukkigste man ter wereld genoemd.

In zijn recentste boek, *Altruïsme, de kracht van compassie*, legt hij uit dat altruïsme geen utopi-

sche droom is van een romanticus of een vrome wens, maar een dringende noodzaak. De mensheid is onderling afhankelijk, zegt hij. We kunnen niet anders dan elkaar helpen. Al wijst hij er ook op dat het idee onder druk staat. Steeds harder rukt het idee op dat egoïsme normaal is, de natuurlijke staat van de mens. 'Teder voor zich' is een argument dat je steeds vaker hoort, zeker als het over groepen mensen gaat die het op de een of andere manier moeilijk hebben. De monnik haalt wetenschappelijke argumenten aan voor het nut van altruïsme, onder meer van Frans de Waal, maar ook van neurologen, psychologen, economen en filosofen. Niet alleen zegt hij dat het een aangeboren eigenschap is, hij stelt ook dat we altruïsme kunnen ontwikkelen als een spier. "Dat we allemaal egoïstische wezens zijn, is een misverstand", schrijft hij. "Gewoon dagelijks gedrag van mensen wijst erop dat 70% van wat we doen onder goede daden valt. Soms kan het zo klein zijn als de deur voor iemand openhouden, maar het valt er wel onder."

Ricard gelooft dat we onze altruïstische spier, om het zo maar te noemen, kunnen trainen door meditatie - volgens hem houdt dat vooral in dat je die altruïstische liefde aandachtig moet vasthouden. Wat sterker is: aanhoudend mediteren kan neurologisch aantoonbare veranderingen genereren in de hersenen.

'Verbeter de wereld, begin bij jezelf': het was de eerste spreuk waarmee **Bond zonder Naam** - ook een organisatie die steunt op giften en de inzet van vrijwilligers - de samenleving aanporde om anderen te helpen. Zelfs vadertje Darwin stelde al vast dat altruïsme noodzakelijk is, en dat het moet worden aangewakkerd. "Al is sympathie aanvankelijk instinctief, ze wordt zowel door oefening als door gewoonte steeds sterker", schreef hij. **Antropologen hebben nog een overtuigender argument: zonder sociaal te zijn en samen te werken had een beschaving geen schijn van kans.** Cultuur is wat we zelf maken. We zijn in staat om niet alleen ons leven, maar ook de samenleving zelf in handen te nemen. En dat is uiteindelijk waar filantropie om draait. ■

www.kbs-frb.be; www.filantropie.be;
www.vrijwilligerswerk.be
www.samman.be

MEER LEZEN?
Altruïsme van **Matthieu Ricard**
verschijnt bij Uitgeverij Ten Have,
telt 880 pagina's en kost € 44,99.